

2017.07.04. LR Seimas: Konferencija

„Vydūnas šiuolaikiniam Lietuvos valstybingumui“

<http://www.aidas.lt/lt/naujausios/16847>

Loreta Nikolenkienė, Lietuvos Žurnalistų sąjungos narė

2017 m. Birželio 28-ąją LR Seime vyko Konferencija „Vydūnas šiuolaikiniam Lietuvos valstybingumui“. Aukšto lygio politikai tarė gražius ir prasmingus žodžius apie Vydūną. Tarp konferencijos dalyvių buvo ir keletas Seimo narių.

Loreta Nikolenkienė

Konferenciją organizavo Seimo laikinoji Vakarų Lietuvos regiono atstovų grupė „Į darnią Lietuvą Vydūno keliu“ bei Vydūno draugija.

Sveikinimo žodį tarė Seimo Pirmininko pavaduotoja Irena Degutienė, Seimo Kultūros komiteto pirmininkas Ramūnas Karbauskis, Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininkas Povilas Urbšys.

Konferencija Seime

Komisijos Vydūno gimimo 150-mečio paminėjimo komisijos narys, Vydūno draugijos garbės narys, teol. dr. kun. Miroslavas Danys, negalėjęs pats atvykti į konferenciją, atsiuntė savo sveikinimo kalbą, kurią išvertė ir perskaitė vokiečių kalbos specialistė, vertėja Irena Tumavičiūtė.

Savo kalboje kun. M.Danys susirinkusius pasveikino komiteto, skirto mūsų tautos rašytojo ir Detmoldo bendrapiliečio dr.Wilhelmo Storosto 150-osioms gimimo metinėms pasirengti, vardu.

Kunigo Miroslavo Danio sveikinimo kalba

Gerbiamieji Seimo nariai,

gerbiamosios Vydūno draugijos kolegės ir gerbiamieji kolegos, gerbiamosios ponios ir ponai!

Nuoširdžiai sveikinu susirinkusiuosius komiteto, skirto jūsų tautos rašytojo ir mūsų Detmoldo bendrapiliečio dr.Wilhelmo Storosto 150-osioms gimimo metinėms pasirengti, vardu. Šį komitetą įsteigė Lipės kraštas, Detmoldo miestas ir Detmoldo piliečių fondas, į jo veiklą įsitraukė nemažai institucijų ir privačių asmenų.

Žymus lietuvių rašytojas ir mokslininkas buvo gerai perpratęs vokiečių mentalitetą ir didžiai vertino vokiečių kultūrą. Jau daugiau kaip šešis dešimtmečius Vydūno asmenybė sieja Lipės krašto ir Detmoldo gyventojus su lietuvių tauta.

Į Detmoldą Vydūnas atvyko 1946 metais, būdamas 78 metų. Vadinasi, detmoldiečiai matė jau solidaus amžiaus, bet labai gyvybingą žmogų, kuris domėjosi savo bendrapiliečių Detmolde gyvenimu ir tikyba, bet labiausiai jam rūpėjo jo tautiečių pabėgėlių gyvenimas. Sveikindamas Vydūną 80-mečio proga, 1948 m. kovo 22 d. Detmoldo meras kalbėjo:

„Gerbiamasis pone daktare! Po turtingų ir audrų nugairintų gyvenimo dešimtmečių Detmoldas jums tapo ramybės uostu. Visada su dideliu džiaugsmu stebiu, su kokia dvasine atgaiva ir kaip nuoširdžiai dalyvaujate bažnytiniame ir kultūriniame mūsų miesto gyvenime...“

1953 metų vasario 26 d. Vydūno suburti detmoldiečiai – ir, svarbiausia, jo tautiečiai ir nelaimės draugai – pabėgėliai – stovėjo prie jo kapo Senosiose Detmoldo kapinėse. Dar buvo gyvas Stalinas, bet jo dienos jau buvo suskaičiuotos. Lietuviams Vydūnas buvo tautiškumo simbolis, o Kremliaus diktatorius darė viską, kad sunaikintų lietuvių tautos dvasines šaknis ir lietuvius paverstų sovietiniais žmonėmis. Bet rašytinis Vydūno palikimas bei tauri jo asmenybė lietuviams nuolat teikė naujų jėgų, kad galėtų išlikti kaip tauta, turinti savo kalbą, kultūrą bei istoriją, ir tiek Tėvynėje, tiek svečiose šalyse vis atsinaujintų dvasiškai ir kultūriškai.

Todėl manęs, Silezijos vaiko ir pabėgėlio iš komunistinės Čekoslovakijos, tuomet Detmoldo evangelikų kunigo, visiškai nenustebino, kai 1991 m. vasarą gavau apskrities direktoriaus prašymą. Jame buvo rašoma, jog laisvę atkūrusios Lietuvos vyriausybė ketina perkelti Vydūno palaikus į jo Tėvynę prie Rambyno kalno. Buvau paprašytas į lenkų kalbą išversti su Vydūnu susijusius dokumentus. Nes jo palaikai turėjo būti gabenami Lenkijos teritorija. Vydūno palaikų perkėlimas vėl suvedė detmoldiečius ir jau laisvus lietuvius.

Lietuvius ir vokiečius taip pat suvedė Lietuvos institucijų ir Vydūno draugijos pageidavimas atidengti atminimo lentą prie namo, kuriame mąstytojas gyveno Detmolde. 2013 m. gegužės 10 d., Detmoldui švenčiant Europos dienas, lenta buvo atidengta prie įėjimo į studentų bendrabutį „Burse“, kuriame Vydūnas kartu su kitais pabėgėliais rado prieglobstį tik atvykęs į Detmoldą. Dalyvaujant gausiai susirinkusiems detmoldiečiams ir į iškilmes atvykusiems lietuviams, buvo atidengta lenta, o kitos sienos nišoje ir Vydūno biustas. Tų metų Europos dienų renginius gražiai praturtino susitikimai ir pranešimai Detmoldo rotušėje, kalbos, pasakytos pilyje. Vydūnas buvo pristatytas kaip didysis europietis, toks jis ir buvo.

Kaip matome, Vydūnas ir po mirties suartina abiejų šalių žmones, lietuvius ir vokiečius. Minėtuose renginiuose buvo įgyvendintas tikrasis jo mąstymo ir filosofijos turinys – sutaikinti žmones, juos suvesti ir paskatinti maloniai bendrauti, taip pat ir tuos, kurie kadaise buvo priešai.

Šiandienos renginys tarnauja tiems patiems tikslams. Ir juo dažniau Vydūnas mus suveda, tuo stipriau, vadovaudamiesi jo mąstymu, mes suaugame. Ir vis labiau suprantame jį – o ir pačius save ir vienas kitą.

Rengdamiesi 150-osioms Vydūno metinėms vokiečiai pirmą kartą Vokietijos leidykloje išleido ir pateikė knygų rinkai svarbiausią jo kūrinį vokiečių kalba „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“.

Irena Tumavičiūtė

Kūrinį, kurį nacionalsocializmas, stengdamasis „apsaugoti“ Vokietijos skaitytojus nuo jo minčių apie taiką ir susitaikymą, lietuvius pažeminti kaip tautą, o svarbiausią jos kūrinį vokiečių kalba „ištrinti“ iš žmonijos kultūros lobyno, įsakė sunaikinti dar spaustuvėje vos spėjus ateiti į valdžią, 1933 m. Dabar šis kūrinys prisikėlė tarsi feniksas iš pelenų. Knyga jau buvo pristatyta šių metų Leipzigo knygų mugėje, kurioje Lietuva dalyvavo viešnios teisėmis. Pagaliau ją galima įsigyti.

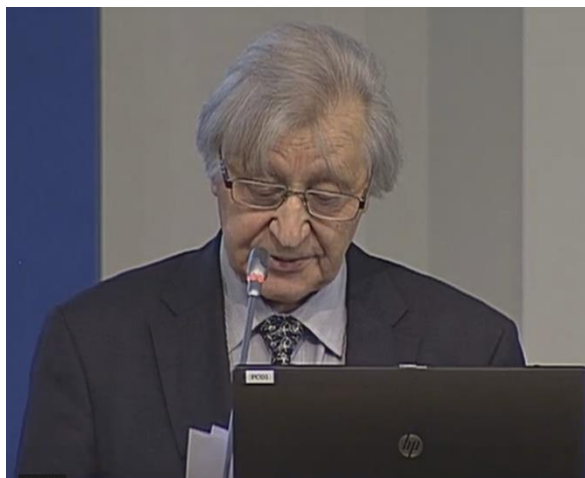
Tegu ta knyga, nepaisant buvusių nacių ketinimų, dar labiau artina žmones ir suvienyjoje Europoje įkvepia tiesti naujus tiltus.

Detmolde jau vyksta pasiruošimas Vydūno jubiliejui. Numatyta daug renginių: garsioji Muzikos aukštoji mokykla surengs Vydūno surinktų lietuvių liaudies dainų koncertą, Krašto muziejuje bus atidaryta paroda apie Vydūno gyvenimą. Šiandien „Bursoje“ gyvenantys studentai skaitys jo išsaugotos liaudies poezijos posmus. Suaugusiųjų švietimo aukštoji mokykla Detmoldo gyventojams surengs paskaitų ciklą.

Betrūksta tik paskirti pagrindinėms iškilmėms numatytą datą. Lipės krašto taryba ir Detmoldo meras vis dar laukia Lietuvos prezidentės atsakymo į kvietimą dalyvauti iškilmėse.

Ponios prezidentės Dalios Grybauskaitės dalyvavimas švenčiant Vydūno jubiliejų Detmolde galėtų prisidėti prie mūsų tautų, kurioms teko sunkūs istorijos išbandymai, susitaikymo ir suartėjimo.

Vokiečiai, lietuviai, visi baltai ir europiečiai, kuriė vėl atranda save politinėje, ekonominėje, kultūrinėje, taip pat saugumo politikos Europos Sąjungos erdvėje, ta proga turėtų prisiminti Vydūno palikimą, kad geriau suprastų ir įveiktų praeities priešiškus. Kad iš religinių, filosofinių ir kultūrinių apšvietos ir tolerantiškumo šaknų kurtų naują, bendraeuropinį identitetą.

Vydūnas apie tautą ir valstybę

Vydūno draugijos garbės pirmininkas dr. Vacys Bagdonavičius kalbėjo:

„Amžinoji Apvaizda yra pasirinkusi Lietuvą aukštam uždaviniui“ – „būti pasaulyje viena aiškiausių žmoniškumo reiškėjų“ - , džiaugdamasis paskelbtą nepriklausomybę rašė Vydūnas 1918 m. balandžio 10 d laiške

dr. Vacys Bagdonavičius

tuometiniam Lietuvos Tarybos pirmininkui Antanui Smetonai.

Mąstytojas įžvelgė priespaudų nuvargintoje, karo dar labiau nuskurdintoje Lietuvoje tebesant pakankamai daug „jaunatvės pasitikėjimo ir jaunatvės galių“ ir buvo įsitikinęs, kad „Lietuva yra šalis, kurioje žmogus tikrąjį žmoniškumą labai aukštai stato“^[1]. Sugebėjusi reikšti tikrąjį žmoniškumą per visas priespaudas ir vargus, tauta nusipelnusi Amžinos Apvaizdos patikėtos kilnios misijos – tuoju žmoniškumu paveikti prieštaravimų draskomą pasaulį, o tai misijai atlikti ir esanti suteikta laisvė.

Vydūnui pačiam labai norėjosi skubėti talkon stiprinant dvasinius besikuriančios valstybės pamatus. Jis ne tik daug rašo į Lietuvos spaudą, bet ir dažnai joje lankosi. Įvairiose vietose – miestuose ir miesteliuose jis skaito paskaitas, kuriose kalba apie žmoniškumo esmę, apie dvasinio tobulėjimo principus ir metodus, apie kultūros esmę ir raidą, apie jos raišką dabarties pasaulyje ir Lietuvoje. Tiek didieji, tiek mažesnieji Lietuvos laikraščiai bei žurnalai, kokios pakraipos jie bebūtų, spausdina Vydūno

straipsnius tomis pat temomis ar atpasakoja jo paskaitose dėstytas mintis. Ypatingą dėmesį savo filosofijoje bei ją perteikiančiose paskaitose Vydūnas skyrė tautai, valstybei bei jų vaidmeniui žmogaus dvasinėje raiškoje. Teoriniai šių fenomenų pagrindai buvo išdėstyti dar gerokai iki nepriklausomybės paskelbimo, bei netrukus po jos paskelbimo išėjusiuose veikaluose „Mūsų uždavinys“ (1 leid. 1910, 2 leid. 1921) bei „Tautos gyvata“ (1920).

Aiškindamas tautos fenomeną, Vydūnas remiasi į savąją žmogaus esmės sampratą, kuri didžiaja dalimi buvo susiformavusi vienos iš senovės indų filosofijos mokyklų – klasikinės vedantos – poveikyje. Toji esmė čia buvo traktuota kaip dieviškojo absoliuto kibirkštis, patekusi į gamtiškuoju pasauliu tapusią būties dalį. Žmoniškumui, kaip dvasios pradui, tenkas sunkus uždavinys įveikti ir savo viešpatavimui pajungti, su savąja raiška harmonizuoti tiek aplinkoje, tiek atskirame žmoguje ar visoje žmonijoje besireiškiančias gamtiškojo pasaulio galias. Tą užduotį padedąs spręsti sociumas, kuris kartu esąs ir žmoniškumo raiškos bei laisvėjimo terpė, tvirtybės išbandymų laukas. Vis didesnius socialinius sluoksnius apimantys supantys dariniai, Vydūno aiškinimu, žmogui padedą įveikti gamtinės prigimties ribojamo dvasinio akiračio siaurumą, egocentrinį individualizmą. Šitas vadavimasis iš egocentrizmo savaime įsijungias į asmenybės tobulėjimo procesą, praturtinąs žmogų kaip šeimos, tautos, žmonijos narį, kaip dvasinės kultūros kūrėją ir vartotoją.

Tauta Vydūno filosofijos dalyje, apimančioje etnosocialinius klausimus, užima svarbiausią vietą, nors ir jos problema yra tik dalis žmogaus ir būties santykio problemos.

Tauta, kaip ir žmogus, Vydūno apibūdinimu, turinti ne tik empirinę sociume besireiškiančią, bet ir transcendentinę būtį, t. y. josios pagrindas esąs „nuolatai veikiančios kūrybos galios“, kurios nubrėžiančios jai užduotį kūrybos vyksme bei paskiriančios tos užduoties vykdymo laiką[2]. Vadinasi, tauta pačia savo esme nesanti vien tam tikroje Žemės vietoje gyvenančių, kolektyviai prie tos vietos sąlygų prisitaikiusių, panašų gyvenimo būdą per ilgus metus susiformavusių žmonių visuma. Turinti savo uždavinį ir misiją visumos vyksme tauta tam tikra prasme prilygstanti gyvam organizmui, natūraliam dieviškajame absoliute šaknis turinčiam ūgliui. Tai esąs organiškas visumos galių pasireiškimo vienetas, savotiškas žmogaus analogas, turįs savo kūną, gyvybę, psichiką, minčių ir dvasios pasaulį. Ir atskirame žmoguje, ir kiekvienoje tautoje minėtosios visumos sferos savaip pasireiškiančios ir susipinančios. Tauta kiekvieno individo atžvilgiu esanti pagal vadinamąjį karmos (individualiojo ir kosminio likimo) dėsnį jam tekusi žmoniškumo reiškimo galimybė, su kuria privalu skaitytis. Todėl ir žmogaus pareiga tarnauti savo tautai esanti grįsta ne tik išsiugdytu patriotiniu nusiteikimu, t.y. ne tik subjektyviais motyvais. Jos vykdymas reiškias natūralų sutikimą su objektyviai veikiančiomis kūrybos galiomis, su pasaulio evoliucijos eiga. Stiprindamas savo tautą, žmogus stiprinąs tą organizmą, kurio ląstelė jis pats yra.

Savitas tautinis atspalvis ypač ryšiai pasireiškias dvasinėje žmogaus esmėje – žmoniškume bei pagrindinėse jo apraiškose – moksle, mene, doroje, kurias mąstytojas traktuoja kaip pamatines struktūrines kultūros dalis. Jų savitumas kaip tik ir išreiškias kiekvienos tautos kultūros nepakartojamą charakterį.

Nuostabiausiai tauta savo ypatingą žmoniškumo atspalvį parodanti kalboje, kuri esanti „vyriausioji žmonių apsireiškimo priemonė“, tiesiogiai tarnaujanti visoms pagrindinėms žmoniškumo įkūnijimo formoms. Kalba esanti pirmiausia mąstymo reiškimo priemonė ir nuo jo labiausiai priklausanti. Savo sąskambiu su tuo, kas ja siekiama pasakyti, t.y. su mąstymo turiniu, kalba prilygstanti meno kūriniai. Išmoktoji ne sava kalba tegalinti išreikšti tik žmogaus paviršių, bet ne gelmę. O gelminiai dvasiniai dalykai esantys suaugę su tauta, jos dvasia.

Tautos, Vydūno aiškinimu, atsiradusios ne tam, kad žmonija būtų suskaldyta ir kad nuo to suskaldymo kentėtų. Involiucija žmoniją palietė todėl, kad visumos vienovę jai buvę per sunku aprėpti ir išreikšti. Evoliucijos procesu kylant „dvasios, sąmonės, išminties pusėn“ ir siekiama tą vienovę aprėpti^[3]. Tam kilimui esą reikalingi visi pasaulio dalykai, juo labiau – kiekvienas žmogus, kiekviena tauta. Pastarajai čia tenka ypatingas uždavinys, nes „evoliucės laike tauta vėl stovi kelio viduryje. Žmonijos Aukštybėn nieks negali grįžti neidamas per tautą (...). Kuomet žmogus iškyla iš savo siaurumo, jis ir pajaučia daugiau tautos gyvenimą. Ir tautų „pabudimas“ vien gali būti išmanomas žvelgiant į evoliucę“^[4].

Laikydamas tautą svarbia pakopa būties vyksme, Vydūnas netvirtino ją esant amžiną. Anot jo, „tautos tegali būti priemonės kūrybos tikslui, kurios išstarnavusios išnyksta“, nes iš visumos gelmių „plūsta visos bangos atskiroms tautoms kopti evoliucijos keliu ir iš lengvo numesti visa, kas jas skiria ir visiškai tuo gyventi, kas vienija“^[5]. Tikrai tokia vieninga žmonijos būtis esanti tolimes ateities dalykas.

Kad tauta galėtų ryškinti tikrąją savo būties prasmę, ji turinti tinkamai sutvarkyti savo gyvenimą, siekti kuo didesnės įvairių socialinių sluoksnių bei atskirų žmonių santykių darnos. Vydūnui labai rūpėjo, kad tokią darną stengtųsi įgyvendinti nepriklausomybę išsikovojusį Lietuva. Minėtais traktatais „Tautos gyvata“ bei „Mūsų uždavinys“ buvo atsiliepta ne tik į besiformuojančios Lietuvos valstybės socialines aktualijas, bet ir į pasaulinius XX amžiaus pirmųjų dešimtmečių socialinius procesus, netgi į bolševikinės 1917 m. revoliucijos sukeltą bangą. Vydūnas su valstybės vaidmeniu susijusius klausimus nagrinėja remdamasis Vakarų socialinių idėjų raidos kontekstu. Šiame kontekste Vydūnui viena iš ryškiausių figūrų buvo didis antikos mąstytojas Platonas, kuris, anot mūsų filosofo, esąs vienas iš įžvalgiausių ir išmintingiausių valstybės paskirties aiškintojų.

Tiek Platonui tiek Vydūnui pati žmogaus ir visuomenės santykio problema buvo labai svarbi. Platonas jai skyrė vieną iš pagrindinių savo veikalų „Valstybė“, palietė kituose dialoguose (pvz., „Politike“ „Įstatymuose“). Vydūnas ją išsamiai nagrinėja traktate „Tautos gyvata“ (1920 m.). Šiame traktate pats autorius prisipažįsta, jog „norėta parašyti, kaip gal Platonas parašė Savo *Politeiją*“, t. y. pateikti savąją, analogišką platoniskajai, valstybės ir jos santykio su žmogumi sampratą.

Platoniškoji ir vydūniškoji žmogaus ir valstybės santykio sampratos, kad ir turėdamos ryškių bendrumų, nebuvo visai analogiškos, kai kuo ir skyrėsi. Tačiau abiems mąstytojams labiausiai rūpėjo, kad valstybės^[6] raiška būtų grįsta gėrio ir teisingumo principais ir kad ji padėtų įgyvendinti pačią gėrio idėją, reiškiančią, jog gėris yra visa ko

šaltinis, pirmoji priežastis, dėl kurios atsirado pasaulis, ir galutinis tikslas, į kurį jis eina. Taigi, idealios valstybės egzistavimo tikslas turėtų sutapti su šiuo būtiškuoju pasaulio raidos tikslu. Abu mąstytojai aiškino, kaip valstybė to tikslo turėtų siekti. Vydūnai svarbiausios buvo tos Platono įžvalgos, kurios rodė pačią jo orientaciją, socialinį gyvenimą kreipiančią į dermę su dieviškuoju būties pagrindu. Platonas aiškino, jog valstybė turinti būti sutartinai, darniai ir tikslingai veikianti socialinė struktūra, analogiška sveikam organizmui, prilygstanti dvasinio išganymo siekiančiam žmogui, taigi, pati to išganymo, kaip galutinio tikslo, siekianti. Tą siekimą ji galinti realizuoti, sudarydama sąlygas žmogaus dvasinei veiklai ir kūrybai. O tas sąlygas užtikrinti ji gali pati būdama sveika ir stipri. Valstybės dalys turi priklausyti nuo visumos, o ne visuma nuo jos dalių. Taigi, platoniškoje valstybėje pirmon vieton iškeliami ji pati, o ne žmogus.

Valstybė, vadovaudamasi žinojimu, kas yra gėris, savo gyvenimą tvarkys taip, kad to gėrio būtų siekiama. O tą žinojimą geriausiai įsisavinę yra filosofai, kurie ir turėtų vadovauti valstybei. Jie, valdovai, bei valstybės saugojimo prasmę gerai suprantą kariai turį atsiriboti nuo materialinių gėrybių, nuosavybės pamėgimo, kurį Platonas laiko didžiausiu visuomenės blogiu, priešingybe gėriui, kurio reikią besąlygiškai siekti. Tas turtų pamėgimas ir Vydūno buvo traktuojamas kaip didelis tautai ir valstybei kenkiantis blogis.

Vydūnas valstybės raišką susieja su tauta. Jam tauta pagal svarbiausią jos paskirtį iš esmės yra tai, kas Platonui yra valstybė. O valstybei mūsų mąstytojo socialinėje sampratoje tenka lyg ir pagalbinis tautos misijos vykdymo įrankio vaidmuo. Tautos ir valstybės funkcijos šioje koncepcijoje persipina, ir tai, ką Platonas skiria valstybei, Vydūnas kartais skiria tautai, kartais valstybei, bet tautos ir valstybės jis nesutapatina ir netgi pabrėžia jų ontologinės plotmės skirtumą. Tauta, kaip jau minėta, esanti tarsi gyvas organizmas (Platonui juo yra valstybė), natūralus dvasiniame absolute šaknis turintis ūglys, organiškas visumos galių pasireiškimo vienetas, savotiškas žmogaus analogas, turįs savo kūną, gyvybę, psichikos, minčių ir dvasios pasaulį. Jos misija ir uždavinys – padėti žmogui aktualizuoti savo dvasios galias, t.y. būti sąlyga, „kuri kiekvienam tautos vaikui derėtų aukščiausiajam savo žmoniškumui apreikšti“^[7] ir taip suartėti su Dievu. Platonas, kaip minėta, tokią misiją skyrė pagal jo idealų modelį tvarkomai valstybei. Vydūnas pažymi, jog pačių žmonių pastangomis tvarkoma valstybė gali tapti instrumentu, padedančiu tautai šią misiją įgyvendinti. Kad tokia ji taptų, reikią, jog savo funkcionavimą ji priderintų prie kiekvienos tautos savasties, jog apskritai sietų jį su tauta, kuri yra paties Dievo kūrinys. Mąstytojo teigimu, „iš valdžia vos [t.y. valstybės - V.B.] kiekvienas išeiti gali ir nusikelti į kitą. Bet iš kraujo santykių išeiti nė vienas negali. Čia jis rištas visiems amžiams, kol nėra atlikęs savo uždavinio. Gyvenimo įstatymas yra žmogui užmetęs giminės ir tautos tinklus“^[8]. Taigi, tautą Vydūnas postuluoja kaip metafizinę duotybę, kurios ignoruoti nevalia.

Žvelgdamas į tautos situaciją istorijoje bei savo laiko dabartyje, mąstytojas konstatuoja, jog, būdama vieno kraujo, vieno psichinio gyvenimo, vienos kalbos bendrovė, tauta toli gražu dar netapo harmoningu socialiniu vienetu, koku jai pagal Dievo užduotį derėtų būti. Ją skaldė ir tebeskaldo socialinė jos narių nelygybė, jos viduje nuolat vykstanti luomų kova, o tos kovos variklis – materialiniai žmonių interesai.^[9] Tuos prieštaravimus įveikusios ir nepriklausomą būtį pasiekusios tautos ateitis turinti būti orientuota į tai, kad

ji taptų „bendrovė nebe visokioms prekėms gaminti, bet žmoniškumui auginti ir tuo pasauliui kurt.“^[10] Valstybė, būdama nebe visumos galių kūrinys (kas yra tauta), o pačių žmonių tvarkymosi, tarpusavio santykių reguliavimo padarinys, paprastai esanti tokio lygio, koks yra tuometinis joje gyvenantis žmogus, kokia jo orientacija, tikslai, pasaulio, gyvenimo prasmės ir laimės supratimas. Žmogus dar tebėra augantis ir toli gražu neįveikęs „pažmoniškumo“, netobulas, todėl ir jo kuriamoji valstybė turinti jo netobulumo bei jo klaidžiojimų žymių. Svarbiausia orientacinė valstybės tobulinimo gairė turėtų būti – „visiškai prisitaikinti tai tvarkai, kuri tautos gyvatoj kūrybos yra nutiesta.“^[11] O „tautos gyvatai“ kaip pagrindinį tikslą kūryba (tiksliau būtų sakyti *kūrėjas*) yra iškėlusį žmoniškumo žadinimą ir stiprinimą. Tuo tarpu buvusiose ir esamose valstybėse socialinę tvarką lėmė ir lemia ne tas aukščiausias tikslas, o tik su žemiškais poreikiais susiję žmonių veikimo tikslai. Kitaip tariant, žmonių santykius valstybėje sąlygoja interesai, o šie kyla iš žogaus gamtiškosios prigimties dalies. Interesų, veikimo tikslų pobūdį nulemia tai, kuri žmogaus gamtiškosios prigimties sfera aktyviausiai reiškiasi. Žmogus turįs kūrybingumo potencialą ir jis norįs kurti tokį pasaulį, koks jam atrodo geriausias. Kokius žmogus tikslus turės, tokiems panaudos valdžios jėgą, pavergs kitus žmones. Tad valdžios pobūdį nulemia ją turinčių žmonių saviraiškos įsitvirtinimo, kuo stipresnio savo galybės bei galios pajautimo norai. Žmogaus norai paprastai eina ne iš dvasios, o iš aktyviosios geismų – jausmų sferos. Kadangi toji sfera esanti įsivyravusi dabarties žmonių, kartu ir valstybių, gyvenime, todėl ir kyla dideli neramumai, perversmų troškulys. Toje ar kitoje valstybėje gyvenantys žmonės su valdžia nesutaria, jaučią jai priešišumą todėl, kad valdžia savo tikslams naudojanti žmones, o ne jiems tarnaujanti, kaip turėtų būti. „*Valdžiava tegali būti dalykas žmogui, o ne žmogus jai*“, – teigia Vydūnas^[12] (išryškinta Vydūno – V.B.). Žmogus intuityviai veržiasi į gėrį, siekia žmoniškumo, bet valdžia tų jo siekimų visiškai nepaiso. Tvarkydama savo, kaip savitikslio, reikalus, valstybė žmonėms beveik viską draudžia, „žmonių pastangas smelkia“, „į visa ką atsižvelgia, tik ne į *reikalingiausiąjį dalyką, būtent į kūrybos kelią*“^[13] (išryškinta Vydūno – V.B.). Žmogus, Vydūno apgailestavimu, paprastai yra priemonė valstybei išlaikyti, o ne ji žmogaus tobulėjimo sąlyga.

Šioje vietoje, t.y. aiškinant valstybės (valdžios) ir žmogaus santykį, Platono ir Vydūno požiūriai išsiskiria. Platonui pirmoje vietoje yra valstybė, kuriai išlaikyti ir funkcionuoti žmogus turįs būti besąlygiškai pajungiamas. Platoniškai perfrazuotas mūsų cituotas Vydūno pasakymas skambėtų taip: „Žmogus tegali būti dalykas valstybei, o tik paskui valstybė žmogui“. Tačiau Vydūno ši Platono pozicija nesuglumina, nes idealioji platoniškoji valstybė turi būti tvarkoma pagal dieviškąją išmintį, o jos valdovai turį būti taja išmintimi besivadovaujantys filosofai. Tokios valstybės siekiamasis tikslas - dieviškasis gėris. Išminčiai valstybės valdovai žiną, kaip žmones į tą gėrį vesti. Pritardamas Platono idėjai, kad valstybę turį valdyti filosofai (jų valdoma, ji sieks aukščiausio gėrio), Vydūnas vis dėto pabrėžia, kad svarbiausia grandis žmogaus kelyje į tikrąją, dvasios, laisvę bei žemiškojo gyvenimo gerovę yra patsai žmogus, jo paties pastangos suvaldyti savąją gamtiškąją prigimtį („pažmoniškumą“) bei leisti tikruoju jo elgsenos šeiminku būti dvasiniam pradui, sudaranti žmoniškumo esmę. Niekas kitas už patį žmogų to jame pačiame veikiančių galių harmonizavimo ar hierarchizavimo neatliks. Valstybės tikslas neturįs būti žmogų valdyti, jį prievarta versti atlikti tas priedermes, kurioms jis nesubrendęs iš vidaus. Žinoma, tai nereiškia, kad valstybė neturi palaikyti tvarkos ir leisti žmogui daryti bet ką. Elementarų teisingumą įgyvendinti ir palaikyti ji privalanti, ir

tasai palaikymas turįs būti paskata žmogui elgtis taip, kad nepažeistų žmoniškumu grįstų santykių su kitais žmonėmis ir siekti dar aukštesnio žmoniškumo. Tačiau Vydūnas labiausiai pabrėžė žmogaus elgsenos vidinės motyvacijos svarbą, sakydamas, kad tik žmogaus gerėjimu tebūsianti pasiekta ir visuomeninio gyvenimo darna.

Mąstytojas atidžiai sekė, kas darosi nepriklausomoje Lietuvos valstybėje ir kaip laikomasi jo siūlyto orientyro – žmoniškumo bei atitikimo jam laipsniu vertino visų jos veiksmų kokybę ir prasmingumą. Tuose vertinimuose pirmiausia džiaugiamasi tautos kultūros augimu, jos kūrybos galių laisva sklaida, pasiektais rezultatais. Tačiau esama nemaža geranoriškos, bet gana aštrios kritikos negatyvių reiškinių atžvilgiu. Į juos mąstytojas žiūrėjo kaip į sąlygotus slogios praeities bei augimo sunkumų ir ragino juos nuosekliai šalinti. Tuose raginimuose rastume labai daug to, kas ypač aktualu šiandieninei mūsų valstybei. O svarbiausias ir mūsų dienomis itin aktualus iš visų Vydūno priesakų valstybei yra šis: „Visi kuone be skaičiaus valstybės gyvenimo reikalai, kaip svarbūs jie yra ir būtų, teturi tik antros eilės svarbumo šalia teisybės, teisingumo, tvirtybės, plačios ir aukštos nuožvalgos ir sąžiningumo bei patvaros. Kame toms žmoniškumo išraiškoms pirmoji vieta skiriama, ten nereikia didžių politikos gudrybių valstybei klestėti“.

[1] Cit. iš: Bagdonavičius V. Sugrįžti prie Vydūno, V., 2001, p.422 - 423

[2] Vydūnas. Raštai, t.1, V. 1990, p .243.

[3] Ten pat. P.113.

[4] Ten pat. P.116.

[5] Ten pat. P.357.

[6] Vydūnas valstybei įvardinti vartojo *valdžiovos* terminą. *Valstybės* ir *valdžios* sąvokos jam iš esmės buvo tapačios.

[7] Vydūnas, *Raštai*, t.1, p. 244.

[8] Ten pat, p. 127 – 128.

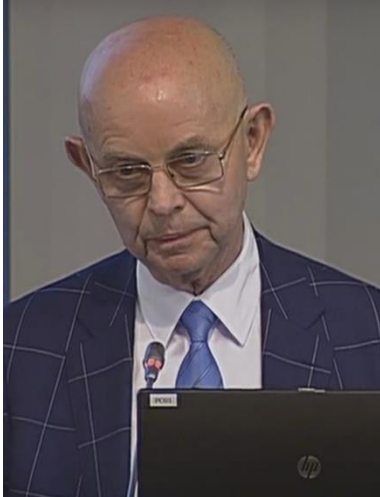
[9] Ten pat, p. 284.

[10] Ten pat, p. 286.

[11] Ten pat. P.297.

[12] Ten pat. P.291.

[13] Ten pat.

Trumpą žodį tarė gydytojas, diplomatas, politinis bei visuomenės veikėjas Antanas Vinkus, padėkojęs už Vydūno tradicijų propagavimą.

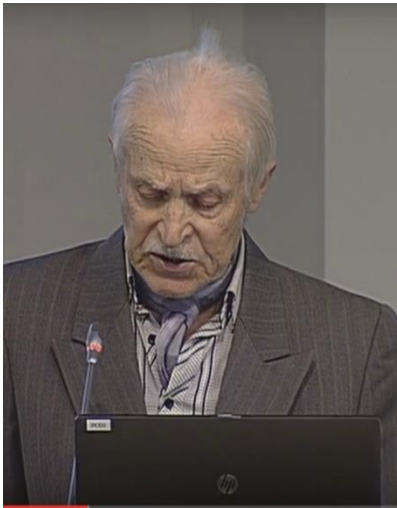
„Gyvenimas yra trumpa gyvenimo atkarpa. Reikia mums būti tolerantiškesniems, nes tauta, kuri moka paremti vienas kitą, niekada neišnyks“, - iš tribūnos kalbėjo A.Vinkus.

Antanas Vinkus

Vydūnas Lietuvos nepriklausomybės siekių ir šiandieniniame jos įtvirtinimo kelyje

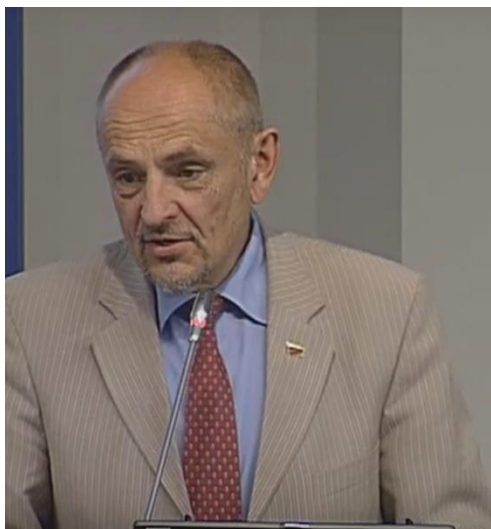
Kovo 11-osios Akto signataras prof. habil. dr.

Bronislavas Kuzmickas savo pranešime akcentavo, jog istorinė sėkmė nenusisuko nuo mūsų šalies. Yra toks posakis: „Kas nori suprasti poetą, turi vykti į poeto šalį“, taip pat galima pasakyti ir apie filosofą. Savo literatūrine ir filosofine kūryba, savo konkrečia labai aktyvia visuomenine ir kultūrine veikla Vydūnas stengėsi pristabdyti Prūsijos lietuvių vokiečių jėgą, bet tuo pačiu išplėtė bendrąjį lietuvių tautinį sąmoningumą, pakeldamas jį į pamatinį žmogiškumo vertybių lygmenį. Tai buvo daroma, siekiant skatinti laisvo ir oraus žmogaus savikūrą, bet taip pat išreiškė ir kur kas platesnį tautos visavertės istorinės būties siekį.

prof. habil. dr. Bronislavas Kuzmickas

Toks siekis, žvelgiant šių dienų politikos akimis, numatė visą tautą vienijančios nepriklausomos valstybės tikslą. Vienas iš žingsnių buvo vadinamasis Tilžės aktas, Mažosios Lietuvos Tautinės tarybos narių pasirašytas 1918 m. lapkričio 30 d., praėjus 9

prof. Algimantas Kirkutis

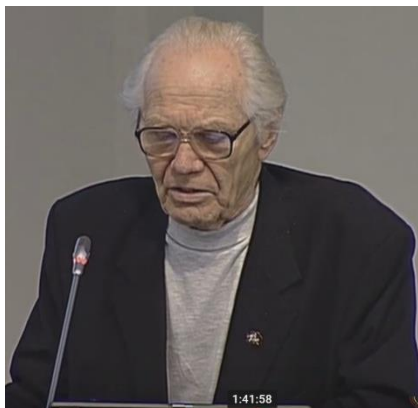
mėnesiams po to, kai Vasario 16-ąją Lietuvos Taryba buvo paskelbusi Lietuvos Nepriklausomybę, - pažymėjo B.Kuzmickas.

Vydūno įnašas į šiuolaikinę sveikatos politiką

Seimo laikinosios Vakarų Lietuvos regiono atstovų grupės „Į darnią Lietuvą Vydūno keliu“ pirmininkas, Vydūno draugijos garbės narys prof. Algimantas Kirkutis kalbėjo, jog studijuodamas Vydūną, rado daug atsakymų į klausimą KODĖL?

Vydūnas sakė, kad pats svarbiausias dalykas yra žmogiškumas ir jo apraiška. Tai yra – sąmonė. Vydūnas teigė, kad siekiant būti sveiku ir laimingu, svarbiausia yra „susivokti“ – suprasti ir teisingai įvertinti žmogaus sąmonės svarbą. Vydūnas tikėjimą aiškino kaip žinių kasdienį vartojimą.

Dora kaip darnos ir gerovės valstybėje sąlyga

Tomas Stanikas

Vydūno draugijos pirmininkas Tomas Stanikas, padėkojęs už kvietimą eiti į darnią Lietuvą Vydūno keliu, pasidžiaugė, kad Seime suskambo nauja gaida.

Ir jau galima prabilti apie dorą ir darną kaip taikos ir gerovės pagrindą.

Vydūnas visa savo kūryba ir veikimu kvietė Lietuvą kilti žmoniškumo keliu.

Nėra paprasta šį kvietimą išgirsti ir suprasti šių dienų sumaištyje ir triukšme. Tačiau visokie sunkumai, vargai ir kančios ragina ir tiesiog verčia žmogų siekti šviesesnio ir tauresnio gyvenimo. Taip ir mūsų valstybės gyvenime daug visa ko, kas kelia nerimą ir rūpestį dėl tautos ateities, tačiau netgi išorinių grėsmių akivaizdoje nepalieka viltis, kad visa išeis į gera – jeigu tik patys deramai pasistengsime.

Vydūnas šį uždavinį nuosekliai vykdė visą savo gyvenimą visais jam prienamais būdais – žodžiu, raštu, vaidinimais, daina, asmens pavyzdžiu. Jis kvietė žmogų pasišvęsti „daugiau negu paprastai gyvenimo esmei ir prasmei“, nekurdamas savo originalios filosofinės sistemos nei sudėtingų intelektualinių konstrukčių, o paprastai lietuviškais žodžiais perteikdamas savo surinktą visų amžių mąstytojų išmintį.

Todėl ir šio pranešimo „motto“ pasirinkti Vydūnui gerai pažįstamo senovės kiniečių išminčiaus žodžiai, juolab, kad Vydūnas ketino versti Lao Tze knygą „Tao Te King“ į lietuvių kalbą. Šiame įvairiai verčiamame Lao Tze posakyje vietoje žodžio „taika“ gali būti rašomi „darna“ arba „dora“.

Visa senovės mąstytojų išmintis sutelkta į žmogų ir jo santykį su savimi, su kitais žmonėmis ir su visuma (gamta, kosmosu). Darna žmoguje, darna šeimoje, valstybėje, žmonijoje yra visos gerovės pagrindas. Darna be doros nėra įmanoma, jos eina kartu.

Iš tokio žmogaus, žmonijos ir visumos vieningumo išaugo ir vydūniška doros samprata.

Čia žmogaus esmė reiškia asmenybės šerdį ar sąmonės centrą, įvardijamą žodžiu „Aš“, Vydūno vadinamą dvasia-siela; jos santykis su kito žmogaus esme, su kitais žmonėmis dabar vadinamas tarpasmeniniais santykiais. Tačiau jie gali tapti aiškesni, valdomi ir ugdomi tik su sąlyga, jei žmogus nesutapatina savęs ir kitų su kūnu ir jusliniu gyvenimu (pažmoniškumu).

Žmogaus vidinės darnos svarba tarpasmeninių santykių darnai yra šiuolaikinės psichologijos visuotinai pripažinta. Tačiau doros ir jos reikšmės žmonių gyvenime supratimas lieka miglotas ir prieštaringas. Tai priklauso nuo labai nevienodo žmoniškumo atsiskleidimo.

Žmoniškumas yra svarbiausia sąvoka Vydūno filosofijoje.

Daug nesusipratimų dėl to, kad dažnai vydūniškas žmoniškumas painiojamas su žmogiškumu.

Senųjų lotynų posakis *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* kalba apie žmogiškumą, reiškiantį ir geras, ir blogas žmogaus savybes, dorybes ir ydas.

Vydūno gi **žmoniškumas** reiškia geriausias žmogaus savybes. Kitaip tariant, Vydūno žmoniškumas reiškia dieviškumo apraiškas žmoguje. Mūsų kasdieniniame gyvenime – šeimose, valstybėje, tarptautiniuose santykiuose - jas ne dažnai pamatysime. Du tūkstantmečiai krikščionybės, skelbusios artimo meilę, neapsaugojo žmonijos nuo baisiausių karų. Daug nežmoniškumo yra ir šiandiniame gyvenime, grėsmės žmogui ir žmonijai reiškiasi vis sudėtingesniais ir klastingesniais būdais.

Vydūno žvilgsniu želgiant, žmoniškumas yra būtinausia sąlyga žmogaus ir žmonijos pažangai. Šviesėjantis žmogus tvarko visą savo gyvenimą iš vidaus, iš savo esmės (dvasios-sielos), jis palaipsniui tampa doru, darniu, teisingu, sąžiningu. Darna ir dora šeimoje padeda išauginti dorus ir darnius vaikus, o jie jau gali kurti darnesnę, teisingesnę valstybę, ir taip gerinti visos žmonijos gyvenimą.

Vydūnas žvelgė į gyvenimą plačiu amžinybės žvilgsniu, *sub specie aeternitatis*, jo paties žodžiu tariant. Tik taip galima aiškiau suvokti žmogaus ir tautos prasmę, nors žmonijos prasmė lieka vos numanomu slėpiniu.

Kiekviena tauta yra ypatinga savo kalba, būdu, papročiais, menu, mokslu, dora - visa amžius kurta savo kultūra. Kiekvienos tautos gyvata yra atskiras gyvas pasaulis. Ji atsiranda iš slėpiningų gelmių, auga, klesti, galiausiai išnyksta.

Istorija žino nemažai mirusių tautų, gal dar daugiau liko nežinomos. Bet kiekviena tauta yra gyvenimui svarbi, Vydūno žodžiais tariant, *ji yra parėjusi iš amžinojo kūrėjo valios, tarnauja jo tikslams, o to nedarydama, ji miršta.*

Lietuvių tautos istorija permaininga, visko ji patyrė, bet visgi išliko. Vydūnas tikėjo, kad Amžinoji Apvaizda yra pasirinkusi Lietuvą aukštam uždaviniui – *būti pasaulyje viena aiškiausių žmoniškumo reiškėjų.* Regis, atkurdama nepriklausomybę be smurto ir kraujo, Lietuva parodė pasauliui savo dvasios galią. Kaip Lietuva toliau tarnaus žmonijos pažangai, priklauso nuo kiekvieno ir nuo visų kartu.

Tautos uždaviniui pasaulyje vykdyti kuriasi valstybė, valdžiava. Nors aiškiai atribota nuo kitų sienomis, valstybė neturi tokio regimo pagrindo, kaip tauta. Ji gali būti daugiatautė, tvarkyti jų santykius, prižiūrėti visą tautos ūkį (gyvata) ir jį saugoti, telkti tautos žmones valstybės tikslams siekti. Paprastai svarbiausias valstybės uždavinys yra rūpintis jos žmonių gerove. Tą uždavinį vykdo tautos išrinktieji, naudodami jiems suteiktas galias.

Deja, ne visada taip buvo, ir dabar dar daug kur taip nėra.

Dar neseniais laikais valstybės žemė ir jos žmonės buvo valdovo nuosavybė ir įrankis jo tikslams siekti. Dar gyva karta, pati patyrusi, ką reiškia būti mašinos sraigteliu. O ir dabar yra valstybių, kuriose žmogus visai lyg ir žmogum nelaikomas.

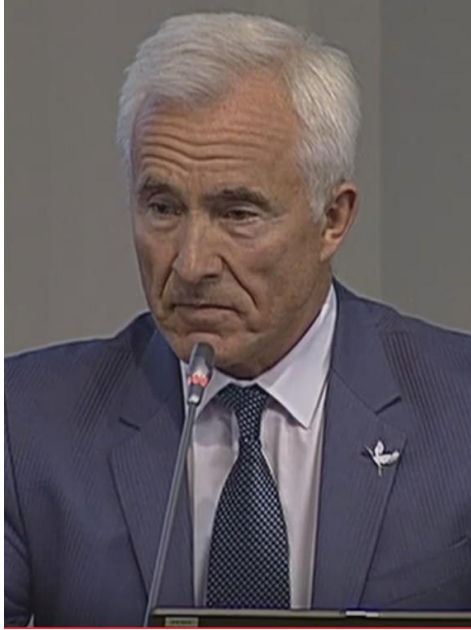
Ir mūsų valstybe ne ideali. Žymia dalimi ji dar yra *neigimo įstaiga*, kurioje tvarka tautos gyvenime palaikoma visokiais draudimais, apribojimais, prievarta. Dar per dažnai galią turintieji naudojasi ja savo naudai ir tikslams siekti.

Deja, daugelio ar netgi daugumos žmonių sąmoningumas dar toks menkas, kad jų gyvenimą būtina tvarkyti įstatymais ir visokiomis nustatytomis taisyklėmis. Atidžiai pažvelgus į mūsų žmones ir jų gyvenimą pamatysime, kad dora, svarbiausia žmoniškumo apraiška, pats *žmoniškumo vainikavimas*, daugelyje dar vos žymi; kad jų elgesį didžia dalimi lemia *viešoji sąžinė*, kitų nuomonė ir vertinimas. Bet ir tai jau yra žingsnelis į pažangą.

Tačiau valdžios žmonės prieš ką leisdami ar drausdami pirmiausia patys turi išmanyti, kas žmogui nepridera, ir savo pavyzdžiu tai parodyti. Mūsų gyvenimo tikrovė liudija, kad žmonės, suteikdami išrinktiesiems valdžią ir galią, ne taip jau retai ir apsirinka.

Šie Vydūno žodžiai galėtų būti gaire visoms valdžioms. Aišku, kad kiekvienas žmogus pats sąmoningai ir savo valia turi siekti darnos ir doros pirmiausia savo gyvenime. Tačiau turintieji galią ir išmanymą ir valdantieji tautos turtus privalo sudaryti sąlygas tautos žmonėms augti, šviestis ir šviesėti.

Tokia valdžiava turėtų būti mūsų tautos kūrėjų ir valstybės tvarkytojų tikslas. Ir jo reikėtų pradėti siekti jau dabar.

Sveikata– valstybės darnos matas

Seimo narys, sveikatos edukologijos magistras Dainius Kėpėnis, pasidžiaugęs konferencijos dalyvių išsakytomis prasmingomis mintimis priminė, jog prieš pusantro šimto metų pasaulį išvydo du žmonės – vienas vienoje didžiausių pasaulio valstybių, kitas – vienoje mažiausių. Vienas iš jų – Gandis, kitas – Vydūnas. Gandis savo šalyje palaikė dvasios tvirtybę, žmonės sekė Gandžiu. Jei mes būtume sekę Vydūnu, tikrai būtume šviesesnė ir blaivesnė šalis...

Dainius Kėpėnis

Konferenciją vedė prof. Algimantas Kirkutis, tiesiogiai buvo galima stebėti Seimo interneto tinklalapyje. Konferencijos rėmėjai: Seimo Kultūros komitetas, Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas, Seimo Sveikatos reikalų komiteto Sveikatos tausojimo ir stiprinimo reikalų pakomitetas.

Konferencijos dalyviai išreiškė viltį, jog suskambusi gaida Seime skambės vis plačiau, kad ateityje bus skiriama dar daugiau dėmesio šiai iškiliai asmenybei, tuo labiau, jog ateinantys metai – Vydūno metai.